

Åpning av NORs konferanse i Kautokeino 13. mars 1998

Máret Guhttor - høskoledirektør Samisk Høgskole

Kjære styremedlemmer og konferansedeltakere!

Velkommen til Sameland og til Kautokeino. Det er en ære og en glede for meg, på vegne av Samisk høgskole, å ønske dere velkommen ved denne anledningen; nemlig åpningen av den 10. nordiske reinforskningskonferansen.

Vi er glade for at Nordisk Organ for Reinforskning, forskere og andre interesserte nå har samlet seg her i Sameland. Det har vært en glede og utfordring for Samisk høgskole å kunne bistå med de praktiske forberedelsene til denne store konferansen.

Jeg vet at alle dere med interesse har fulgt med i media, og på annen måte, om dagens situasjonen i reindrifta og dens negative endringer, slik som det fremstilles. Det påstås at områdene er nedbeitet og at reinen ikke lenger har beite. Det påstås også at forvaltninga av reindrifta er slett, og at reindriftsutøvere ikke selv tar ansvar for å forbedre situasjonen. Dette forenklete bildet utfordrer sterkt både samfunnsengasjerte, samfunnets representanter og -ansvarlige, og forskere.

Dette ensidige bildet inneholder mye mer enn reinsdyr, beitegrunnlag og forvaltning. Med i bildet er også mennesket. I bildet er far, mor, barn og deres livsvilkår fra dag til dag. Også barnas framtid, deres glede og sorg, deres identitet og slektsbånd, tilhørighet til næringa og samfunnet, er med i bildet.

Også familien, boplassen og slekta med et mangfoldig system av omsorg og ansvar hører med i bildet. Det gjelder også naturen og dens svakhet, styrke og bæreevne. Likeledes er det samiske samfunnet og dets muligheter og utvikling, i dag og i fremtiden, med i bildet. Når vi betrakter bildet nærmere, ser vi de mange forhold som påvirker dagens situasjon, og også de sider og forhold som blir påvirket av dagens situasjon. Vi ser da at utfordringene er mange.

Ordet forskning har ikke alltid vært like velklingende for samene. Folket vårt har erfart at fremmede forskere kom og studerte, observerte, tok humane prøver, og til og med skrev om oss. Det var ikke bestandig sannheten, og ei heller det nyttigste, som ble beskrevet. På denne måten klarte man å skape et negativt bilde og dårlig omdømme av samer, samefolket og det samiske samfunn. Og dette har ikke vært enkelt å rette opp i ettertid.

Likevel er det gjort forskning som har vært, og er fremdeles til nytte. Et godt eksempel er den språkforskninga Konrad Nilsen gjorde i begynnelsen av dette århundre her i Sameland.

I samfunnet vårt er det et stort behov for utredninger og forskning. I denne forbindelse kan nevnes manglende forskning og vitenskapelig dokumentasjon innen utdanning og undervisning i førskolen, grunnskolen, videregående skole og høyere utdanning. Likedan innen helse- og sosialsektoren og andre samfunnsmessige forhold og sektorer.

Samisk forskning kan ikke avgrenses til kun enkelte temaer eller områder. Samisk forskning må inneholde all forskning som berører, mer eller mindre, det samiske samfunnet. Hva som berører, eller tilhører det samiske samfunnet, må til enhver tid klargjøres av forskningen og samfunnet selv.

Målsettinga med samisk forskning må være å fremskaffe resultater som kan tjene til å bevare, styrke og utvikle det samiske samfunnet selv. Samisk forskning skal fremskaffe viten og dokumentasjon som grunnlag for de prioriteringer og valg det samiske samfunnet selv må foreta i nåtid og framtid.

Ethvert samfunn bruker store ressurser til å dokumentere sin egen situasjon i fortida, nåtida og framtida. Samisk forskning må drive forskning først og fremst for å tjene det samiske samfunnet. Målsettinga med den forskninga som berører det samiske samfunnet, må derfor være å bevare, styrke og utvikle det samiske samfunnet.

Forskingas rolle må være å bidra til at samefolket kan se seg selv i forhold til sitt eget samfunn og i forhold til majoritetssamfunnet. Og forskninga må bidra til at det samiske samfunnet kan se seg selv i forhold til omgivelsene i et videre og globalt perspektiv. Enhver forskning må ha et formål. Forskning må være målrettet og ikke overlatt til tilfeldighetene. Derfor har vi både forskningsråd og forskningsinstitusjoner. Et eget samisk forskningsråd er ennå ikke etablert, men Sametinget har bedt om et slikt råd for den samiske forskninga.

Det er legitimt å ville noe, og i forhold til hvem. De samiske institusjoner har som formål å tjene oppbyggingen av det samiske samfunn. Det skal vi ikke legge skjul på. Det gjør vår institusjon, Samisk høgskole, ved utdannings- og forskningsvirksomhet. Det gjør også vår storebror, Nordisk Samisk Institutt. Samisk høgskole er lillesøstra til Nordisk Samisk Institutt, tatt alderen i betraktning. Selvom vi er med i oppbyggingen av det samiske samfunn, så er selvsagt de vitenskapelige prinsipper de øverste for forskningsvirksomheten. Og disse følges utvilsomt.

Sametinget og Norges forskningsråd har i samarbeid utredet organisering, styring og andre sider ved samisk forskning. Nordisk Sameråd har allerede på 1970-tallet krevd at en egen utredning om samisk høyere utdanning og forskning, blir gjort.

Innen kort tid settes det i gang en utredning om samisk lærerutdanning, også fra et nordisk samisk perspektiv. Høyere utdanning og forskning er gjensidig knyttet sammen på flere måter, og må derfor ses i sammenheng. Derfor er det ønskelig at det nå gjøres en slik helhetlig utredning av samisk forskning og høyere utdanning, og at utredningen fremlegges Stortinget som egen melding. Utredningen kan legge til grunn de enkeltutredninger som er gjort, og de som er under arbeid i dag.

Det er ingen tvil om at en slik utredning hadde vært mest tjenlig om den hadde vært gjort utfra et nordisksamisk perspektiv.

Jeg gjentar, velkommen til Sameland. Jeg ønsker konferansens arrangør og deltakere til lykke og måtte det bli gode meningsutvekslinger under konferansen. Det høyeste ønske er at resultatene fra konferansen og arbeidet kan bidra til å bevare, styrke og utvikle det samiske samfunnet og samefolkets bestrebelser i dag og i framtida.

Lykke til med konferansen!

Sámi allaskuvlla direktora Máret Guhttor

Nordisk Organ for Reinforskning (NOR)

Dat 10.át davviriikkalaš boazodutkankonfereansa Guovdageainnus

- rahpan 13.3.98

Buorit stivralahtut ja konfereanssaoasálastit !

Bures boahтин Sáp mái ja bures boahтин Guovdageidnui.

Munnje lea erenoamaš gudni ja illu, Sámi allaskuvlla ovddas, sávvat diddjiide bures boahtima dán láhkai,- rabadettin dán 10.át davviriikkalaš boazodutkankonfereansa.

Mii leat ilolaččat go Davviriika Boazodutkanorgána, dutkit ja eará berošteaddjit leat dál čoahkkanan deike Sáp mái. Sámi allaskuvla lea buorre mielain ja buori hástalusaiiguin ráhkkanahhtán veahkkin daid geavtlaš osiid dán stuorra konfereansii.

Diedán ahte dii lehpēt áŋgirit čuvvon ođđasiin,- ja eará láhkai, otná dili boazodoalus,- dán riev dama, nu go muitaluvvo,- fuonit guvlu. Čuoččuhuvvo ahte guohtoneatnamat leat guorban,- bohccos ii leat šat ealát. Čuoččuhuvvo ahte boazodoallohálddaseamis leat váttut, ja maiddái ahte boazodoallit ieža eai váldde ovddasvástádusa buoridit dili. Beare dát oktageardánis govva hástala garrasit sihke servodat-berošteaddjiid, -ovddasteaddjiid, -ovddasvástideaddjiid ja dutkiid.

Dát oktageardán govva sisdoallá olu eambbo go bohccuid ealát ja hálddaseami. Dán govvi gullá olmmoš. Dán govvii gullet áhčči, eadni ja mánát,- ja sin birgejupmi juohke dáfos beaivvis nubbái. Dán govvii gullá mánáid boahhteáigi, sin illu, sin moraš, sin iešdovdu, sin gullevašvuhta bearrašii, ealáhussii ja servodahkii.

Dán govvii gullá maiddái siida ja sohka goddi ja dáid maŋggalágan ovddasmorašvuogádagat ja ovddasvástádusat. Ja dán govvii gullá maiddái luondu ja luonddu genohisvuhta, givrodat ja nanusvuhta. Dán govvii gullá maiddái sámi servodat,- dán vejolašvuodát ja ovdáneapmi otnná dilis ja boahhte áiggis. Go dán gova geahčadat ja oaidnit daid olu beliid mat váikkuhit otnná dili, ja maiddái oaidnit daid beliid mat váikkuhuvvojit otnná dilis, de oaidnit ahte hástalusat eai váilo.

Ovddežis ii čuodjan dutkansátni nu čábbát sápmelaččaide. Min álbmot lea vásihan ahte dutkit bohte amasguovlluin ja olgoriikkain,- ja geahčadedje ja guovlladedje,- válde rumašlaš iskkosiid, ja vel čállege min birra. Dáid čállosiin eai lean álo dat duođaleamos ja ávkkáleamos dieđut. Dien láhkai sii ráhkadedje fuones gova ja gilve boasttu dieđuid sápmelaččaid, sámi álbmoga ja sámi servodaga birra. Ja dáid boastuvuodaid ii leamaš álki njulget.

Lea liikkáge dahkkon dutkan mii leamaš, ja lea ain, ávkin. Buorre ovdamearkan lea Konrad Nilsena gielladutkan maid son dagai álggus dán čuohttejagis dáppe Sámis.

Min servodagas leat stuorra dárbbut čielggademiide ja dutkamiidda. Sáhttit beare namuhit

min álbmoga oahppo- ja oahpahasdilálašvuodaid ovdaskuvllas, vuodđoskuvllas, joatkkaskuvllas, alit oahppus, seamma lahkái go namuhit sosiála- ja dearvvášvuoda-dilálašvuodaid, ealáhusaid, ja eará servodatlaš beliid ja surggiid gos váilu dutkan ja dieđálaš duođasteapmi.

Sámi dutkama ii sáhte ráddjet ja dadjat ahte dušše muhtin fáttát dahje suorggit gullet dása. Sámi dutkan ferte leat buot dutkan mii lea guoskevaš sámi servodahkii, unnit dahje eanet, seammá go eará servodagain ge. Mii dat lea mii juohke álo lea guoskevaš, dahje gullá sámi servodahkii, dan ferte áiggis áigái dutkan ja servodat ovttasráđiid čielggadit.

Sámi dutkama ulbmil ferte leat buktit bohtosiid mat sáhttet sealluhit, nannet ja ovdánahttit sámi servodaga. Sámi dutkan galgá háhkat dieđuid vuodđun ja veahkkin daid vuoruhemiide ja válljejumiide maid sámi servodat ieš ferte dahkat lagamus áigái ja boahte áigái. Juohke servodat geavaha ollu ressursaid duodaštit iežas dili ovddeš áiggis, otná áiggis ja boahte áiggis.

Sámi dutkan galgá dutkat ja bálvalit vuosttažettin sámi servodaga. Sealluhit, nannet ja ovdánahttit sámi servodaga ferte leat ulbmilin dan dutkamis ja dieđalaš doaimmas mii dahkko sámi servodaga guovdu.

Dutkama rolla lea veahkehit sámi álbmoga iežas oaidnit iežas servodaga ektui ja maiddá stuorraservodaga ektui, ja veahkehit oaidnit stuorát ja máilbmeviidosas govvas, sámi servodaga birasteaddjiservodagaid ektui. Dutkamis galgá leat ovttu ulbmil. Dutkan ii sáhte leat ulbmilkeahhtá ja dutkan ii sáhte dahkkot soaittahagas. Dainna leat ge mis dutkanráđit ja dutkanásahusat. Sierra sámi dutkanráđđi ii leat vel, muhto Sámediggi lea dáhtton dákkár ráđi sámi dutkama várás.

Lea lobálaš áigut juoga,- ja gean nu várás. Sámi ásašusaid ulbmil lea hukset sámi servodaga. Dán eat čieगत. Dán bargá min ásašus, Sámi allaskuvla, oahpahusa ja dutkama čáđa. Dán bargá maiddá min stuorra viellja Sámi Instituhta. Sámi allaskuvla lea Sámi Instituhta unna oappáš agi dáfus. Váikke vel mii leat fárus bajášhuksemin sámi servodaga, de dieđusge lea min dutkanbarggus bajimužžan dieđalaš prinsihpat. Dát eahpitkeahhtá čuovvojuvvojit.

Sámediggi ja Norgga datkanráđđi leaba dál geargga geargga čielggadeamen sámi dutkama organiserema, stivrema, dárbbuid ja eará beliid dás. Davviriikkaid Sámeráđđi gáibidii juo 1970-jagiid sierra ja vuđolaš čielggadeami sámi alit oahpus ja dutkamis.

Dál álggahuvvo sierra čielggadeapmi sámi oahpaheaddjeoahpus, maiddá dávviriikkalaš perspektiivvas. Olu bealit dutkamis ja alit oahpus čatnasit oktii ja dán guoktá ferte geahččat obalaččat. Dainna lea sáváldat dál ahte dákkár obaláš čielggadeapmi dahkko sámi dutkamis ja alit oahpus, ja ahte dát čielggadeapmi biddjošii dieđáhussan Stuorradiggái. Vuodđun dán bargui livčče dat eará čielggademit mat leat dahkkon ja galget dahkkot. Eahpitkeahhtá lea ávkkálemmos jos dákkár čielggadeapmi livččii maiddá dávviriikkalaš perspektiivas.

Oktii vel, bures boahdin Sápmai. Sáván lihku ja buori ságastallamild konferanssa lágideaddjái ja oasseváldiide. Alimus sáváldat lea ahte bohtosat din bargguin ja dán konferanssas sáhtášedje veahkkin sealluhit, nannet ja ovdánahttit sámi servodaga ja sámi álbmoga ráhčamušaid otná ja boahte áiggis.

Lihkku lehkos konferanssain!